సూచన.

మన దేశంలో ఆయాప్రదేశాలలోని శీతోష్ణ పరిస్థితులనుబట్టి పదకొండో యేటనే యీడేరే పిల్లలున్నారని, పదహారేళ్ళొచ్చినా ఈడేరని పడుచులున్నారని, ఒకవేళ అప్పుడు ఈడేరినా పురుష సంపర్కానికి నోచుకోని ప్రౌఢాంగనలున్నారని, చిన్నవయసులో ఈడేరినా పురుషసాంగత్యం కోసం పోడిబగల బాలికలున్నారని అనడంలో నిజమెంత- అబద్ధమెంత?

బాలికావివాహముల విషయంలో మన దేశంలో ఇప్పుడుండే సంస్కారాలు భావిదేశౌన్నత్యానికి తోడ్పడుతున్నవా? లేక అధోగతికి దించేస్తున్నవా? పెండ్లికివచ్చిన బాలికలకు పెండ్లివిషయంలో యివ్వవలసిన స్వాతంత్ర్యం యిస్తున్నారా? ఇవ్వకపోయినందువల్ల యెట్టి విషమస్థితులు కొన్నిచోట్ల కలుగుతున్నాయి? అది జనసామాన్యం తెలుసుకోవాలనే యీరచనకు ప్రధానాశయం— చదివినతర్వాత మీ సలహా యివ్వండి—

ఇంకోటి మరచిపోకండి. ఏమిటంటారా?

దీనితర్వాత వచ్చే "**మలిసమర్త**" అనే నవల చదవడం!

ఇట్లు, రచయిత:
పండిత— "మల్లాది"

శ్రీనివాసాప్రెస్, రాజమండ్రి. సెప్టెంబరు 1945—1000

"పొరుగింటివిద్దూరం నీకు తెలియకుండా వుంటుందా?"

'విద్దూరం అని నువ్వంటే యిప్పుడు విన్నాను. అసలుసంగ తేమిటో చెపుదూ?'

'పొరుగింటిలో సంగతి నీకు తెలియదంటే నాకేం నమ్మకంలేదు.

"నాకాసంగతులేవీఅక్కర్లేదునాసంసారగొడవలోనేపడున్నాను

'నీసంసారంలోగొడవలేమిటి? పండంటిసంసారం—కావలసినంత భాగ్యం—కడుపునిండిన మొగుడు— నీకేవమ్మా? ఇంకానావంటి' వాళ్ళని చెప్పు"

'నీకుమాత్రం లోటేవిటి! కడుపెడుబిడ్డలు"

"బిడ్డల్ని కనగానేసరా? వాళ్ళని పెంచాలి—పోషించాలి— ఎన్నో చెయ్యాలి?"

"దానికేంలే! సంసారమైనతర్వాత ఏగొడవ లుంటోనే వుంటాయి"

'అవును. అసలుసంగతి విడిచిపెట్టాం" .

'అదేటో చెపుదూ?'

'నానోటింతోనే చెప్పించాలనా?'

నాకేమాత్రం తెలిపినా దాపరికం చేస్తానా!'

'నేను పొరుగింటిసంగతని అసరాయిచ్చానుగదా!'

"అయితేమాత్రం— ఆధోరణిలోలేని దానికేం తెలుస్తుంది"

"మీనాక్షమ్మకూతురు కామాక్షి సంగతి-'

'ఏమిటది!'

"దానిమొగుణ్ణి పండుక్కుపిలిస్తే వచ్చాడట'

"పెళ్ళయిన మూడేళ్ళకు కొత్తగా యిద్దరావడం కాబోలు

'ఔనుట. ఆఅబ్బాయి వచ్చిందగ్గరనుంచీ పెళ్ళాంకోసమే తారాడుట"

"అంత ఉబలాటంగా వుందికాబోలు ఆ అబ్బాయికి"

'చెప్పేదివిను. వచ్చిన్నాడు సాయంత్రందాకా హుషారుగానేవున్నాట్ట. మర్నాడుపదయాన్నుంచి ఆదోమోస్తరుగావున్నాట్ట ఆపిల్లకూడా ఒతలదువ్వుకోడం—పువ్వులెట్టుకోడం— ఏంలేదుట— దిగాలుపడి కూచుందిట.'

"ఏంచేతనోపాపం— ఆఅబ్బాయి మందుతిన్న పాముల్లావుండి పోయి గదిలోంచి తొంగితొంగిచూడడం మొదలెట్టాడుట. వచ్చినప్పటినుంచీ పిల్ల ఒక్కసారీ కనబడలేదుట"

'కార్యం చెయ్యలేదు కాబోలు'

"అసలు అడ్డమేతీరందే యెల్లా'

"పైకిచూస్తే బిడ్డలుతల్లిలావుంటుంది, ఇంకా అడ్డంతీరక పోవడమేమిటి! నీకీసంగతంతా యెవరుచెప్పారు'

'తెలియకుండావుంటుందా! వూరంతా మోగిపోతేను. నాకు వాళ్ళింటోపనిచేసేదాసి చెప్పింది,

'ఈదాసీవాళ్ళు కొంపలు ముంచేస్తారు"

అదల్లాటిది కాదమ్మాయి. ఎప్పుడైనా చేతులో ఏదయినా రాలుస్తానని నాగ్గనక చెప్పింది. బ్రహ్మాండనాయకుడికైనా చెప్పదు"

'నీకు చెప్పడంమాత్రం తప్పుకాదంటావా?'

'ఏంతప్పా ఊరంతాగప్పుంటేను. సంగతిపూర్తిగావిను. ఆ అబ్బాయిగదిలో తారాడినా-ఇవతలకు తొంగిచూచినా-కిటికీచప్పుడుచేసినా— కిలకిలధ్వనిచేసినా— సకిలించినా—పాటపాడినా ఆఅమ్మాయి తొంగిచూడలేదుటతనివంక,

"అదేం న్యాయం'

'దానిమీద మధ్యాహ్నం భోజనాలయ్యాక నిద్రపోయి లేచాట్ట. మావగారేమో బయటకు పోయాడుకాబోలు! అత్తగారేమో లోపల ఫలహారాలుచేసిపెట్టి లేవగానే అతనికి పెట్టమని కూతురికిచెప్పి తానేమో ఆడబిడ్డగారింటికి కెందుకో వెళ్ళిందట అతడు నిద్రమేల్కొని గదిలో కొచ్చాడుతుంటే పిల్ల కనిపెట్టి ఓ మాటు తొంగిచూసి వెనుదిరిగి వస్తూంటే—— చిటికెలువేసి పిలిచాట్ట!

"ఏమయిందేవిటప్పుడు'

"అది గప్పున వంటింట్లోకి పరుగెత్తిందిట! ఆ పరుగెత్తడంలో కాలుజారి పడిందికాబోలు! ఎక్కడేం దెబ్బతగిలిందో రక్తం వచ్చిందట! కట్టుకున్న తెల్లలంగాని— పైనేసుకున్న సిల్కువాణీని రక్తం మరకలగుపిస్తున్నాయిట. పిల్ల దెబ్బతగిలినచోట కడిగేసుకొని ఫలహారాలు పళ్లెంతో పెట్టుకొని ప్రాణాలుగ్గబట్టుకొని గదిలో కడుగెట్టిందట? అంతవరకూ పడక్కుర్చీలో కళ్లు మూసుకుని పడుకున్నాతడు గప్పున లేచొచ్చి ఆపిల్ల చెయ్యి దొరకబుచ్చుకున్నాట్ట. వదలండీ అంటుందిటాపిల్ల— వదలరండీ అంటాట్టతడు. ఆమెను తన వడిలోకి లాక్కుని——ఏమేమో చెయ్యబోతే——

"అదేమిటాలబ్బాయి కంత తొందరగావుంది కాబోలు'

'తొందరో- గిందరో నాకు తెలియదు. ఆ అమ్మాయి---- ఎవరేనా వస్తారండీ. మాఅమ్మ వచ్చేవేళయిందీ అంటే వస్తేమా త్రిం ఏమంటారేమిటీ? ఎన్నాళ్ళింకా యిలాగ అన్నాట్ట.'

"అదీ నిజమే! పదహారుగూడా దాటుతున్నాయి. ఆపిల్ల యింకా సమర్తాడనే లేదు'

'అదెవరికి తెలుస్తుంది. పైకిమాత్రిం బిడ్డలతల్లిలా కని పిస్తుంది—'

"ఆపిల్ల యింకా యీడేరలేదంటే నాకు నమ్మకంలేదు'

"నాకూ అదే అనుమానంగాని చెప్పేది పూర్తికానియ్యి నేను వెళ్లాలి'

"చెప్పు"

"ఆ అబ్బాయి పెళ్లాన్ని వదలక అల్లాగే పట్టుకొని వీధితలు పులు— గదితలుపులూ బిడాయించి— నేనొచ్చి రెండురోజులైంది. మీయింటికి రాక రాక విందులు కొచ్చాననుకున్నావా? నీకోసమే వచ్చాను. ఒక్కమాటు నావంకకైనా చూశావా— అంటూ క్యాంప్ కాటుమీదికి తీసికెళ్ళి— ఆమె పెనుగులాడుతూన్నా— గిజ గిజ పెనుగులాడుతున్నా వదలక - - - - - - - ప్రారంభించి నానా అవస్థలూ పెట్టాట."

"ఊరుకుందే పిల్ల!"

"ఏం జేస్తుంది. అల్లాగేపాపిణా లుగ్గబట్టుకుందిట. అంత ట్లోకే అత్తగారు వీధి తలుపు దగ్గర నాల్గుమార్లుపిలిచి దొడ్డిత్రోవని యింట్లోకొచ్చిచూస్తే— కూతురవుపించలేదుట— అల్లుడుండే గది దగ్గరకొచ్చి చూసేసరికి తలుపులు బిగించున్నాయట— ఆమెకొంచం పరిక్కగా తప్పుకొని కూతుర్ని పిలిచిందట. ఆపిలుపువిని పిల్లకేకలు పెట్టిందట— అల్లుడప్పుడుకూడా ఓపట్టాన్ని వదలేదుట— ఎల్లాగో తలుపులు దీసికొని, చెదరిపోయిన వేణితో— నలిగిపోయినఎఱ్ఱిమరక లతో నిండిన లంగాతో— వూడిపోయిన వల్లెవాటుతో— కళ్ళంట నీరు కారుస్తూ- బయటకొచ్చిందట. కూతుర్నిచూసి తల్లి నోరు నొక్కుగొని రెక్కట్టు గింట్లోకి తీసికెళ్ళి అడిగిందట— అది ఏడ్చే గాని ఏమీ మాటాడలేదుట— సైగా ఆనాయింకాలాన్నించి మూ

ల్గుతూ పడుకుందిట— ఏమమ్మా అని తల్లి బ్రతిమాలగా సిగ్గుతో చెప్పలేక— రెండుతొడలమీద చేతులేసికొని— కాళ్లు బిగపన్ని— పక్కకి వత్తిగిల్లేక— మొర్రో అంటుందిట— ఈసమయంలోనే తండ్రి యింటిగొచ్చి తల్లీకూతుళ్ళ నిద్దరినీచూచి ఖంగారుతో— ఏమిటేమిటని భార్యనడుగుతూ— కూతురు దగ్గరకొచ్చాసరికి— లంగాని వల్లెవాటునీవున్న రక్తపుమఱకలు కళ్ళబడ్డాయిట. దాంతో మరి కాస్త బేజారెత్తి— ఏమిటిదంతా— అని అడిగాట్ట. మొగుణ్ణి చాటుకు తీసికెళ్ళి- జరిగిందంతా చెప్పిందట. పిల్లని ఏడాక్టరికో— దొరసానికో చూపించాలనే సరికి—

ఆయనకోపధారిమనిషి- ఏంజేసాడేమిటి?'

'అల్లుడు వినేటట్లే, వాడికేవనా బుద్ధుందా- ఈడేరని పిల్లని యిల్లా ఒంటరిగాచూచి చెరుపుతాడా? కనుక్కుంటా నుండని పళ్లు పటపట్లాడిస్తోంటే తల్లీకూతురు హడలిపోయి కూతురు నాన్నగారూ— అనీ— తొందరపడకండని వెళ్ళమూ— ఎంత మొత్తుకున్నా— ఆకక. ఉగ్రుడై అల్లుడుగదిలోకొచ్చి నానామాటలూ అన్నాట్ట— మీనాక్షమ్మ మొగుణ్ణి చెయ్యిబట్టుకొని లోపలికి లాక్కుపోయిందిట— వాళ్ళంతా యింట్లో గొడవపడుతూంటే నింపాదిగా అల్లుడు మూటా ముల్లీ—చంకనెట్టుకొని జారాట్ట.

'ఎంతతమాషాగా వుంది! ఇల్లామారిపోయింది మాయలోకం

'రాత్రి అల్లుణ్ని భోజనానికి పిలవమని మొగుడితో చెపితే— వాడిమొహం నేను చూడనన్నాట్ట మావగారు. అప్పుడత్తగారే పిలుద్దావని గదిదగ్గరకొచ్చే సరికి అల్లుడుగారు కనిపించ[illegible]మే గాకుండా అతని తాలూకు మూటా ముల్లీ కూడా మాయమయ్యాయి.

'భయపడి ఇంటికి తోవట్టాడు కాబోలు పెద్దపండువు పూటా?

"ఇహ మావగారు చెలరేగి చెడ మడా తిట్టడము ఆరంభించాడట."

"అతను చేసినపనీ కూడా ఏమీ బాగాలేదు. ఎంతప్రతిష్ట"

అన్ని పొరుగింటి మానినీమణులిద్దరూ మీనాక్షి అల్లుడూ కూతుళ్ళ రభస వింతగా చెప్పుకొని బుగ్గలు నొక్కుకుంటూ ఎవరిళ్ళకి వారెళ్లారు.

లోకులు కాకులు కదండీ!

౨

"రాధా! వీధితలుపు ఎవ్వరో కొట్టుతున్నారు చూడమ్మా!"

'ఇప్పుడెవరొస్తారే యెండవేళ మనఇంటికి?'

'చేతిలోపని విడవాలమ్మా! లేచి వెళ్లి ఓసారుచూద్దూ"

'వెళుతున్నాలే'

అంటూ చదువుచున్న ఆకతాయి మగడనే నవలను పేజీ గుర్తు చూచుకొని క్యాంపుకాట్టుమీదపెట్టి వీధి తలుపు గెడతీసింది. ఓపద్ధెనిమిదేళ్ళ యువకుడు నిగనిగలాడే తెల్లషరాయి—మజలిన్‌షర్టు—బ్లేజరుకోటు— కండ్లకు స్పెక్టికల్సు, కాళ్ళకు మైసూరు పులన్‌స్లిప్పర్సులతో— ఆతపాతిశయమున ఫాలభాగమున ఆణిముత్తెములట్లు విడబారిన స్వేదకణంబులతో— తన వెనుక షూటుకేసుతో, బెడ్డింగుతో—పండ్లబుట్టతో— నడుము జవజవలాడవచ్చు కూలీవైపు నిలిపిన చూపును రాధవైపు నిలిపి, ఓహో— రాధాదేవిగారా— అంటూ లోపల ప్రవేశించాడు.

'రాధ తనయెదుటనిలబడిన కృష్ణుడుజూచి చటాలున వెనుదిరిగి బిరాన లోనికి పరుగెత్తి—

'అమ్మా! బావొచ్చాడే'

'ఏ బావ?'

'కృష్ణారావు బావ'

'కాళ్ళుకడుక్కుందికి నీళ్ళిచ్చావా?"

"ఆపనే చేస్తున్నా"

"తొందరగా—"

'అంటూ అన్నపూర్ణమ్మగారు పొయిలోని కొరకంచుల కీవలకులాగి సావిడిలోకివచ్చి—

'ఏమోయి—దారితప్పి వచ్చావే? ఎక్కణ్నుంచి? అంతా నింపాదా?"

'అత్తా! అంతా నింపాదిగానున్నాముకాని దారితప్పి వచ్చానంటున్నావా?,

"బొత్తుగా రానడం మానేశావుమరి"

'సంవత్సరంన్నరగా నేరాకపోయింది'

'మామీద కోపంవచ్చింది కాబోలు'

'ఎందుకత్తయ్యా—నాక్కోపం'

'ఏమోలే'

'మావయ్యేడీ'

'ఊరికెళ్ళారు ఉదయమే'

'ఎక్కడికేవిటి'

"విజయనగరం'

"ఏదో రాచకార్యం కాబోలు"

"మూనూ విజయనగరంలో రాచకార్యాలేమున్నాయి. అల్లుడుగారేదో పెద్దపరీక్షకు చదువుతున్నాట్ట. అతనికి సుస్తీచేసిందని రాస్తే చూడవెళ్లాను'

'రాధాదేవి పాజ్జెంటు అక్కడచదువుకుంటున్నాడా'

'కాదు. ఉద్యోగం చేసుకుంటూనట. రాత్రింబగళ్ళదే చదువు చదివితే సుస్తీచేసింది కాబోలు''

"ఏ పరీక్షో? ఓరియంటల్- విద్వాన్- శిరోమణో,

ఆ పేర్లు నాకు తెలియన్. ఆ పరీక్ష ప్యాసవగానే ఆ సంస్కృత కాలేజీలోనే పెద్దజీతంతో ఉద్యోగమిస్తారట''

"ఆహా! - రాధాదేవి కాలేజీపండిట్ గారి యిల్లాలౌతుంది'

'ఏదో! దాని అదృష్టం—కట్టపెట్టేకాలం—, ఆ శాంతం భోషాణానికి

"అలాంటావేం—అత్తయ్యా!,

'ఏమనమన్నావ్— మీమామగారిచాదస్తం అల్లా చేయించింది

'ఆయిపోయిందిగా?

'సరేలే— ఎంతమొత్తుకున్నాననుకున్నావ్— ఎక్కడేనా యింగ్లీషుముక్కలు నాలుగుచదువుకున్న వాడికివ్వాలని,

'మావయ్యకది యిష్టంలేదుకాబోలు'

'మనకేం తెలియదు. ఆయనేవెళ్లి పెళ్ళికొడుకును చూసొచ్చి రైటు అన్నారు,

ఘుటనెక్కడో అక్కడేగాని మనిష్టమా,

'అంతేలే! అమ్మాయీ! బావకి ఫలహారం పెట్టమ్మా! నేసంతట్లోకే కాఫీతయారు చేస్తాను,

అంటూ లోపలికెళ్లిపోయింది రాధతల్లి. రాధ కృష్ణారావు కూచున్నకుర్చీకి రెండుగజాలదూరంలో నిలబడి తదేకదృష్టితో తల్లి ట్లో వ్రాసులాడ్తే ఆశనిఉంగరాల జుట్టుకేసి— ఫాలభాగమందల్లి స్వేద

బిందువులను వొత్తుకునే హేండుకర్చిఫ్ కేసీ— వలబనీను చిల్లుల్లోంచి కనబడే అతని విశాలవక్షస్థలం కేసీ— చూపులుగుచ్చి— చూస్తూ మైమరచి— తల్లిపిలచేటప్పటికల్లా— గభ్భున తెప్పరిల్లి- వెండిపళ్ళెంలో— ఇన్ని వంకాయిబజ్జీలూ- కొంచెం ఫలిహార- పెట్టి పట్టుకొచ్చి- దగ్గరగాఉన్న ఎత్తుపీట అతనిముందుకులాగి- దానిమీదవుంచి— వెండిగ్లాసుతో మంచినీరు తేవడానికెళ్లింది.

కృష్ణారావు మనసులో రాధకిప్పు డెన్నో యేడు- 1941 లోనేగా పుట్టింది. ఆ! అయితే. నేను 1936—నాకన్న 5 ఏళ్లు చిన్న— నాకు 18 ఆమెకు 13. మొన్నేగా పెళ్లవుతా. అబ్బే! అప్పుడే మెచ్యూర్ అయిందా? నా ఆలోచన సరైనకాదు. ఏమయితేనేం— చేయిదాటి పోయింది. అప్పటికీ యిప్పటికీ సంవత్సరంలోనే యింత భేదమా?

అనుకుంటూ పళ్లెం కేసి చూడలేదు. అంతట్లో కే మంచినీళ్ళ గ్లాసుతో నీళ్ళట్టుగొచ్చి అందించి రాధ అతనిపక్కనే స్తంభాన్ని చేరబడి నించుంది.

'ఫలహారం కానియ్యి బావా! ఎండలో శ్రమపడొచ్చావు'

"రాధా దేవిగారి ఆతిథ్యం- దర్శనం- ఇన్నాళ్ళకు లభ్యమైంది'

"సమస్త భాగ్యమే—మాకబ్బినట్లైపోయింది'

'నీతియ్యనిమాటలు- వింటూంటే ఫలహారం ఎందుకూ ? నీదివ్యమంగళవిగ్రహం ఎదురుగావుంటే శ్రీమొక్కడింకా!"

'ఏమో పొగిడేస్తున్నావు బట్రాజులాగ'

"బట్రాజులుపొగడ్తకి బహుమానమేమిస్తావో!"

"బహుమానాలకోసమే వచ్చారన్నమాట"

"బట్రాజులెందుకొస్తారుమరి"

"అయితే మూట్టజెప్తాలెండి- అయిదోరోజున'

"అయిదోరోజునంటున్నా వేమిటి?"

'నాలుగురోజులేనా ఉండరాదేమిటి?'

'మన్ననలెక్కువయ్యాయి''

"అయ్యో-మన్నించవద్దు- కాలేజీస్టూడెంటుగారయ్యో'

"ఉట్టిఉట్టి మన్ననలు దేనికే?"

"గట్టిగానే మన్నిస్తాంలెండి'

"మర్దించడవేమిటీ?- కొత్తమర్యాదా యిది?"

'పట్నవాసంలోవుండేవారికి చెప్పుడొస్తుంది తాబోలు తొందరగా''

"అల్లాంటున్నావేం?"

'నేను మన్నించడమంటే- మీరు మర్దించడమంటున్నారు లెండి—''

'ఏదో నీదయ- నాప్రాప్తి'

'ఉభయత్రాఅంతే?,

"తదుపరి రాధాదేవిగా—

అనబోతూంటే యింట్లోనుంచి కాఫీ తీసిగెళ్లి బావకిమ్మని రాధతల్లి కేకేస్తే వెండిగ్లాసుతో కాఫీతీసుకొనివచ్చి చేతికందిచ్చింది. అతడు కిందబెట్టు అన్నాడు. రాధ తెల్లబోయి—

'స్పర్శకూడా తగలకూడదా?

'ఎందుకు తగలకూడదు. కాని నీవు అన్యాధీనవైనావు. అంతే—'

'అదా తమ ఆగ్రహం''

"ఆగ్రహమంటున్నావేటి? అల్లాటి దెప్పుడూ నాకులేదు''

'అయితే- గ్లాసు చేతికిస్తోంటే క్రిందపెట్టమనడమేమిటి?'

'దానికి కారణం చెప్పానుగా''

'అంతమాత్రంచేత మనబంధుసంబంధం విడిపోతుందా?''

“ఎప్పుడూ విడిపోదు- నాకంఠంలో ప్రాణమున్నంతవరకు నా మేనమామకూతురు వేనీవు!”

“నీవు నామేనత్తకొడుకువుకావా!”

“ఎందుకాకపోతాను”

“అల్లాగైనప్పు డీభేదమేమిటి?”

“దానిపంథేఅంతే”

‘ఈపంథాలన్నీ ఎప్పుడునేర్చావు బావా?,

‘నేర్వకపోతే నీబోటివాళ్లవద్ద నిల్వగలనా?

‘మేమంత జగజాణలమా?,

‘తక్కువదానవుకావు జాణవే,

‘నాజాణతనం ఏంగనిపెట్టావు!,

‘నువ్వు ఏణ్ణర్ధంకిందటి రాధవా యిప్పుడు!”

‘అప్పటికంటె యిప్పుడు నాకొచ్చిన పెచ్చేమిటి?,

‘పెచ్చులో- తోపలో- పసో- గసో- నాకు తెలియదుగాని నువ్వు వెనుకటి రాధలా నాకనిపించడంలేదు.,

‘ఎలా కనిపిస్తున్నాను?,

‘నేను కవినైతే వర్ణించేద్దునుగాని—

‘నువ్వుకూడా కవిత్వం నేర్చావటగా,

‘ఎవరన్నారు,

‘ఎవరంటేం. చెప్పుగుంటోంటే విన్నాను,

‘ఎవరు చెప్పుగుంటోంటే విన్నావో కాస్త సెలవిద్దు,

‘అదినీకెందుకు?,

‘అలాకాదు చెప్పాలి, చెప్పి తీరాలి—

‘మానాన్నగారూ- మీ అన్న-గార్లూ,

‘సిగ్గెందుకూ? మాఅన్నగారెవరో పేరుచెప్పకూడదూ?,

‘పేరు నే చెప్పనుసువగా?’

‘అని కళ్లు చిట్లించుకుని ముఖంముడుచుకుంది రాధ. కృష్ణా రావు కనిపెట్టి ఇష్టంలేదు కాబోలని ప్రసంగంమార్చి—

‘రాధా! మానయ్య నాకవిత్వాన్ని గురించి ఏమన్నాడు?’

‘మామేనల్లుడు కృష్ణకవిత్వం రాస్తాడు. తెలివైనవాడు— అని ఏమేమో చెపుతుంటే విన్నాను.

అని రాధాకృష్ణు లిద్దరూ దగ్గరగా ఒకరొకరు రాచుకొని కబురులు నుంచిధోరణి చెప్పుకునేసమయానికి రాధతల్లి వంటగదిలో నుంచివచ్చి దూరాన్నుంచి తొంగిచూచి మనకెందుకన్నట్లు బిందె చేత్తోపట్టుకొని నీళ్ళకు పోయింది ఊరికి దూరాన్నున్న కాలువకి.

రాధ కొంచెంగా అనుమానించీకూడా రవ్వంతైనా కదలక మెదలక- అలాగే కృష్ణ కుడిభుజాన్నానుకునుంచుని—

‘ఇదేపిటి బావా! తల కిలా చీడట్టింది,

అంటూ అతని నూనూగుకాలిఫింగ్ కొనగోళ్ళతో సవరిస్తూ రెండుకళ్ళూ చేటంత చేసుకొని అతనిమెడవంపు కేసి- కళ్లద్దాల్లోంచి ముందువెనుకలకుట్టిపడే నేత్రికళిసి— తాగేస్తూ— చటాలున— ఇప్పుడే వస్తానుండమంటూ వంటయింటిలోకి గిరుక్కున పరిగెత్తింది.

కృష్ణమేనత్త బయటకొచ్చి చటాలున రాధ తన్ని రాచుకుని నిలబడడంచూచి ఏమంటుందోఅని ఊపిరిబిగబట్టి- గుండెలుగ్గబట్టి— రాధ అటువెళ్ళడంతో ఒక్కమారు లేచినిలబడి వళ్లు విరుచుకుని కూర్చోబోతూంటే- రాధ వడిగావచ్చి అమ్మకాలువకెళ్లింది ఒక్కత్తే నన్నుపిలవకుండా- ఘంటన్నరక్కాని రాదుకాబోలు- దూరంగా పోవాలి నీళ్లకివ్వాళ్లోఅని కట్టుకున్న లంగాకుచ్చెళ్ళగ సెస్తూ-

‘కూర్చోబోకు బావా! మడతమంచం వాలుస్తాను,

‘ఎందుకులే! నీవేళ్లు కందిపోతాయి,

‘ఏందయండీనామీద, అంటూనే మడతమంచంవాల్చి తల తలగడావేసి బెంగుళూరు జంబుఖానపరచి- పడుకోఅంది.

కృష్ణ ఠీవిగా పడుకొని—

"మీకంటే నామీద దయతప్పిందికాని—'

'అల్లాఅనకు—నాకెప్పుడూ నీమీద—'

'ఊ! ఏమిటే!"

'ఏముందీ—అన్నాను'

"ఏముంటే ఏంలాభం'

"ఎందుకులాభంలేదు— నువ్విల్లాఅంటే నాకదోలాగుంటుంది'

"ఏమనుకోమన్నావ్—మనస్సులోనే బాధపడమన్నావా!"

"ఎందుకు బాధపడడం'

'మావయ్యచేసినపనికి"

'దైవనిర్ణయంకాబోలు ఆయనకల్లాతోచింది'

'నాదురదృష్టం ఉండబట్టలేకవచ్చాను,

వస్తేనేమి—ఎప్పుడూరా—నీకడ్డేమిటి?"

'ఎందుకూరావడం—నాకేమిక్కడహక్కుందని'

"ఇప్పుడేమిహక్కువుందనివచ్చావో ఎప్పుడూ అంతే"

పిచ్చిదానా—ఇప్పుడుకూడా ఏమీలేదు——ఏదోవచ్చాను"

"అల్లా అనొద్దు-నేను బ్రతికున్నంతవఱకు నీకుహక్కుంది, అంటూ అతనిఖిన్నవదనంలోకి వంగిచూడబోతుండగా-- ఆమె పయటచెంగు తొలగి లేతతామరమొగ్గలవంటి కుచద్వయాంకురము-జారుజారునా వుండి విడిపోతూన్న బాలతలక్షణచిహ్నమూ అనిపించేకచభారసునిశితచంచలసౌందర్యము కృష్ణుని నేత్రములను ఊరించాయి.

'నువ్వు వెనుకటిరాధవుకాదని చెప్పనా!"

అని ఆమెచుబుకాన్ని కుడిచేత్తో పుణుకుతూ వాల్చినమంచాన్ని ఆనుకొని నిలబడినంగిసదాన్ని——

"ఇలాకూర్చో"

అన్నాడుకృష్ణ వెంటనే నింపాదిగా అతనివడిలో చేరి కూర్చుంది.

'మావయ్య ఎప్పుడొస్తాడూ?'

"మొన్న సాయంత్రమేగా వెళ్ళింది- నాలుగైదురోజులు పడుతుందిట అమ్మ చెప్పింది"

'నాకన్పించడుకాబోలు!'

'ఎందుకన్పించడూ?'

'నేను రేపుయింటికివెళ్ళి అక్కడో 10 రోజులుండి మళ్ళీ పట్నంచేరాలి'

"తొందరేమిటి! సెలవలేగా- నాన్నొచ్చేవరకేగాడుండాలి"

'అందాకా ఎందుకురాధా"

"ఎందుకేవిటీ?'

పనిలేనిదాని కెందుకురాధా"

'పనెందుకులేదు నాన్ననుచూడవ్వా? కులాసాగావుందూ'

"ఎవరికుకులాసా?"

"మనకే'

"ఏంకులాసాగావుంటుందినాకు'

'నాచెంతవుండడం నీకు కులాసాగావుండదా?

"అల్లాగన్నానా? ఉండకపోతే యెందుకొస్తానిక్కడికి'

"నువ్వెళ్ళడానికి వీల్లేదు-వుండాలి— మనమిద్దరం కులాసాగా కబుర్లు చెప్పుగుంటూవుందాం"

"అత్తయ్యచూస్తేబాగుంటుందా? తప్పుగాదూ'

నేచెబుతాగా!అమ్మచూడకుండానే కులాసాగావుందాం"

'రాధా! చాటుతనం దాగదు"

'నేనున్నాగా! నీకెందుకు? నువ్వు పదిరోజులుండాలి"

“నీసముఖాన్న ఎన్నాళ్ళయినా వుండగలను—కాని అమగు'
అమగూ-లేదు— ఒమగూ- లేదు. నే నమగుతున్నానుందు— అంతే—

అంటూ రాధశరీరం తెలియని ఒకవిధమైన ఆవేశంతో కృష్ణ వక్షస్థలంమీదవాలి చొక్కాబొత్తాములూడదీసి. కళ్ళతోదు సవరించి. ఇంకావంగి తనఅధరాన్ని ఆతని అధరానికానించి ముద్దుపెట్టుకుంది. కృష్ణకు మైకంగమ్మి ఆమెను తన బిగికౌగిటిలోకి లాక్కొని తనివితీరాముద్దాడి—నలిపి-నలిపి- శరీరమంతా చెమ్మటలు కమ్మినట్లు చేసాడు.

'ఇలాగేవుందాం బావా పదికాలాలూ'

నీయిష్టం-నీచిత్తం-నాసావిత్రి'

అంటూంటే కాలువకు నీళ్లుకెళ్ళినరాధతల్లి నిండుబిందెతో వీధిద్వారంలో నిలబడి—రాధమ్మా తలుపుతియ్యమ్మా అంది. రాధ నలిగినపరికిణీని—సర్దిచేసుకొని-చెదరిన వేణిని- గోళ్ళతోదిద్దుకొని పరుగునపోయి తల్లికి తలుపుతీసింది.

ఇల్లాంటి అనుభవాలు స్వారస్యంగా జరిగేవే సుమండీ!

3

శ్యామలా! ఆవచ్చినవారెవరే?'

“అన్నయ్య,

'పెద్దపండగపూటా యింటికొచ్చాడెంచేత?,

“ఏమోనమ్మా! నువ్వొచ్చుడగవే,

'నువ్వడగలేదా?”

"అడగడానికి సందర్భంగాలేదే"

"ఏంచేసి"

"వారితో మాట్లాడుతున్నాడు,

'ఎవరితో?

వారితో-- చాలకోపంగా వున్నాడు'

'మీనాన్న యెక్కడికెళ్ళారు?'

'ఆలా రామనాథంగారింట్లో' చదరంగ మాడుతున్నాడు కాబోలు,

'నేనేవస్తున్నానందు.,

'తొందరగావచ్చి అడగవే? నీరసంగ వున్నాడు. కాళ్లుకడుక్కుందుకు నీళ్ళిచ్చాను. మంచినీరిచ్చాను. ముట్టుకోలేదు,

ఏదో అక్కడ రభసజరిగిందికాబోలు,

'జరిగేవుంటుంది. లేకపోతే ఆలా పండగపూట వస్తాడా?,

నేనుపిలుస్తున్నానని ఇట్లారమ్మనిచెప్పు.,

'కోపంగావున్నాడే. వారితోగూడాసరిగామాట్లాడటంలేదు,

'నేనేవచ్చేదా?'

'ఇంకా అడుగుతున్నావా? తొందరగా రావాలి,

అని కూతురు నొక్కిచెప్పగా తల్లిసావిత్రిమ్మ పక్కమీదనుంచిలేచి అల్లుడూ కొడుకూవున్న హాల్లోకొచ్చి--

'ఏంరానాయనా! పండగపూటా వచ్చేశావు?'

'ఏంవస్తే,

అలాకాదు. సంగతేవిటో చెప్పరాబాబూ,

నువ్విప్పు డేమీఅడక్కు--అవతలికెళ్లు,

ఇంతకోపమైతే ఎల్లాగురానా- కాళ్లు వణుకుతున్నాయి.

తరవాత చూద్దాంవెళ్లు

'ఏమి [illegible] వున్నావు. [illegible] కాంగ్రెసు."

'[illegible] —[illegible]'

'[illegible]— [illegible]!"

"[illegible]?"

'[illegible]?"

"[illegible]?"

'[illegible]—"

[illegible]

'[illegible]—[illegible] కాంగ్రెసు[illegible]"

"[illegible]- [illegible]"

[illegible]

[illegible]—

"[illegible]! [illegible]?"

"[illegible]"

'[illegible]?"

"[illegible]

'[illegible]- [illegible] సంఘం జరిగింది కాంగ్రెసు- [illegible] [illegible]- [illegible]—[illegible] రాజమ్మకి- [illegible]

మర్యాద- మంచీ-చెడ్డా తెలియదు అందుకే నిన్నంతగా ప్రోత్స హించలేదు. అత్తారింటి కెళ్ళడానికి—

"నాడిమర్యాద- గౌరవం— మనం మొదట్లో ఎరక్కపోయిం తర్వాత యిప్పుడెంతేడుస్తేమాత్రం లాభమేమిటి?"

"అలాంటిదేమీలేదుకాని—ఏం జరిగిందేమిటి?"

'ఏదో జరిగింది- వచ్చేశాను— ఎందుకా గొడవ'

"ఎందుకా గొడవంటావేమిటి? నాకొడుకుని అవమానిస్తే నన్నవ మానించినట్లు కాదూ?"

"నిజమే- సావకాశంగా యోచించిచేద్దాం'

'అదికాదోయి వాజమ్మా! జరిగినసంగతేదో చెపితే నేను చెప్తాగా"

'చెప్తానుండండి. తొందరెందుకూ?"

'తొందరంటావేమిటి! పండక్కని పదే పదిసార్లు పెళ్ళయిన మూడేళ్ళకి పిలవగా పిలవగా గుమ్మంలోకెడితే యిదావరస'

"నాన్నగారూ! నేనాదిలోనే సనేమిరాఅంటే అమ్మచంపింది"

అని తండ్రీకొడుకులు మాట్లాడుకుంటూంటే "బావా! ఆమె నిన్నత్తారింటికెళ్ళమని చెప్పడం తప్పుగాదోయి! యేమున్నాసని జరిగిన సంగతి చెప్పడానికి సందేహిస్తున్నావని నేననుకున్నాను. అల్లాంటి సందేహాలు విడిచెయ్యి. నిన్నవమానించడమే నిజమయితే మమ్మ ల్నందరినీ అవమానించినట్లే అంటూ ఆయింటికి పండక్కొచ్చిన అల్లుడుకూడా వ్యాఖ్యానించాడు.

అప్పటికి దూరంగావున్న సావిత్రమ్మగారూ— కూతురైన శ్యామలాకూడా—యిరికాదగ్గరగావచ్చి— తండ్రీకొడుకు అల్లుళ్ళ సంభాషణలో సారాన్ని యిలా చర్చచేసారు.

"అబ్బాయీ! జరిగినసంగతేమిటో చెప్పు దాచకండి తల్లి కొడుకుని"

"భయమేమిటన్నయ్యా — ఇంతవరకొచ్చాకంది చెల్లెలు, అన్నగార్ని"

"ఏం లేదేనోయి అన్నాడు శాస్త్రిగారు"

'ఈ వ్యవహారం ఏ సంగతనడిస్తే అంతవరకూ చూస్తానన్నాడు తండ్రి,

'మీరందరూ యింకొక్కసారిలాగావుంటే మా పంతం నెగ్గక పోదన్నాడు కొడుకు'

'అబ్బాయిగారూ! అయితే కానీయండి చెప్పండన్నాడు యింటినౌకరు సుబ్బయ్య'

అందాకా మంచంమీద పడుకొని చూస్తూవున్న కొడుకులేచి సకలించి కంఠం సవరించి—పళ్ళు గిట్టకొరికి చూస్తున్నాడు. గోడకానుకుని నిలుచున్న తల్లి కండ్లకొంగుకు ముక్కుకు తుడిగిస్తూనుంది. లేనవ్వు మొగంబున తొలుకాడ చేలాంచలంబుతో వదనంబును కప్పిపుచ్చి యంతవఱకు ప్రక్కవాటుగా చాటుననిలబడి తొంగిచూసె శ్యామల భర్తవైపు ఓరచూపులుచూస్తూ తల్లిచాటుకొచ్చి నిలబడింది. అప్పటివరకూ మోకాలిమీదికెగదీసిన పట్టుబట్టకుచ్చిళ్ళు కిందికిదింపి రెడ్డికంవేసి కాలాడింప నారంభించాడు తండ్రి. పడకుర్చీలోకూర్చుని ఒకకంటితో మోడరన్ రివ్యూ పేజీలోని బొమ్మల్ని, ఓకంటితో చాటున నిలబడివున్న అర్ధాంగినిచూస్తూ స్మితాననుండైయున్న యింటల్లుడు ఒక్కమాటు చేతిలో రివ్యూమూసేసి గొంతుసవరించుకొని మఱదిగారుచెప్పేది వినడానికి సావధానచిత్తుడైనాడు.

కొడుకు మునసబ్బాటు అత్తారింట్లో జరిగిన సభన చెప్పడానికి. నాకసలు వెళ్ళాలనిలేదండీ! అమ్మచంపింది. బయలు దేరి మూటా ముల్లీ చంకబెట్టి భోగినా దేశమున్న రిగ్గుటులు కెళ్ళాసండి—కాపలేదు—

ఫలహారం లేదు—కాఫీగుక్కెడు [illegible] [illegible] [illegible]గారిచ్చా
రు. బాగున్నావా నాయనా అంటూ ఆడిగారు. తలూపాను. అలా మంచం
మీద కూర్చో—పడుకో అన్నారు. [illegible] కాయనొచ్చా
రు. వచ్చాక [illegible]—మహా బాగు, [illegible] [illegible]
కాని ఎక్కడికీ [illegible] 12 గంటలకొచ్చాడు. ఆ మధ్యాహ్నమే 2
బిస్కట్లు తిన్నాను. మాసపత్రికలు [illegible] చదివాను. భోజనా
నికలేవమ్మన్నారు. తాను నా ప్రక్క నాలుగుపేపలోసుగున్నాడు.
నాకో [illegible] చేసేసాను. [illegible] అన్నాడు- వెం
టనే లేచి [illegible] గా కానిచ్చాను. [illegible] [illegible] పట్టు
తాపీగా కట్టుకున్నాను.

భోజనంలోకి- చక్కెర పొంగలి [illegible]—[illegible]—
[illegible]— తీపిపిండి వడియాలు — పెసర [illegible] పచ్చడి—
పొంగుబూరెలు — ముద్దకుడుములు. నాకిష్టమైనవి — నాలుగు మెతుకు
లు కొరికి మంచంమీద వాలాను. ఆమంచానికి [illegible] ఉండే
[illegible] మిత్రాల పరామర్శ బాధ భరించలేక ఓ ముసలికుర్చీ వుంటే
అందులో వాలబడ్డాను.

[illegible] గుండెయుంది. ఆవిడెవరితో కాస్త [illegible] ఎక్క
డికి పోయిందో [illegible] — నోట్లో ముద్ద పడుతుంటేనే [illegible]
ఎక్కడికిపోయూడో [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] నేను ఆ [illegible] రాత్రి 8 గంటలయింది. నాకో మా
కోడలు పరదామహాశయురాలి దర్శనమే లేదు. ఎన్ని విధాలచేతనో
దర్శనమవుతుందేమోనని యత్నించాను. మాడనగానే నేపథ్యకున్న
గదిదగ్గరకొచ్చి [illegible] పట్టెంలో ఉన్న [illegible] — చిట్టి
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వెళ్ళి
పోతూంది.

చూశానో [illegible] నాలుగు పక్కలా— [illegible]—
[illegible]— [illegible]— [illegible]. పలకలేదు. [illegible] గున్నారు- [illegible] నాకేం తెలియదు— నేనేం [illegible]— మంచం మీదికి [illegible]— [illegible]— తిండికోసం [illegible] కన్నా [illegible] అన్నగారు [illegible] [illegible]ంది.

[illegible]. వాడికేమున్నా [illegible]! [illegible] చేస్తుంటాడు! [illegible] నానామాటలు [illegible]. [illegible] వుంది. [illegible]— [illegible] కూర- [illegible]— [illegible] ప్రయాణం [illegible]—

అని చెప్ప[illegible]—

[illegible].

శ్యామల—

[illegible].

ఆమె భర్త—

[illegible] కేనా [illegible].

తండ్రి—

వాడి భరతం [illegible]! [illegible] అన్నా[illegible].

నౌకరు—

[illegible]—అన్నా[illegible].

ముందే [illegible]—

౪

'ఏమండి! అల్లుడిసంగతి ఏమైనా విచారించారా!''

'ఇంటికి పోయాడు కాబోలు-పోనీ'

'అది మనకి చాలా అప్రతిష్టండీ'

''ఇదో- ఇంకేకన్నాను'

''ఇదెవరికి తెలుసు? మనింట్లో జరిగింది''

'నువ్విలా అనుకుంటున్నావు- ఊరంతా కోడైకూస్తోంది'

''ఏమని,

'అంతా నీకు వెళ్ళబొయ్యాలి కాబోలు— దానికేంగాని పిల్ల లేచిందా?

'లేచి మొగింకడుక్కొని కాఫీతాగింది.'

'అయితే ఇంక పరవాలేదు,

'ఏమీగా అలాగడక్కరలేదు,

'మూడుకు వెంటపనిచేసావు,

'తొందరపడ్డాడంతే,

'వాడిమొహం- పోకిరీవేషాలు,

'అంతపోకిరీకాడండి- మంచివాడలానే కనిపిస్తాడు,

'వాడిమంచి మండిరి'

'అలా అనకండి. అప్పుడేదో కోపంమీద అనేశారు. అతని క్షేమం కోరుతో తండ్రిపేరో ఉత్తరం రాయండి.''

'అల్లాటి చవటమాటలు నావద్ద చెప్పొద్దు,

'పిల్లమొఖమేనా చూడక్టా! పైకిచెప్పదుగాని దాని మనస్సులోని ఏదో ఆరాటం ఉన్నట్టు నేను కనిపెట్టాను,

'దానికేంతెలుసు చిన్నపిల్ల. దానికారాట మెందుకొక్కోక పోయినా,

"అదేంమాటండి. ఈడేరలేదన్నమాటగాని చిన్నపిల్లేమిటి పదహారేళ్ళు దాటుతోంటే, దానికి తెలియకపోవడమేమిటి- అన్నీ తెలుసు,

'అయితే నువ్వనేదేమిటి?

"ఓ ఉత్తరం రాయమంటాను. అంతేనన్న ఏముంది"

'ఇప్పుడంత గండకత్తెరే ముంచింది?"

'గండకత్తెర కాదూ—అనవసరంగా నీళ్ళు ఈ సంగతి చెపితే వాళ్ళు వాళ్ళంతా ఏమనుకుంటారు.,

'అనుకుంటే వచ్చిన నష్టమేమిటి!'

"పిల్లకాపురానికెళ్ళే నాటికి నానా బాధలు పెడతాను'

"అల్లాంటి వెధవ్వేషాలేస్తే ముక్కు బద్దలుచేస్తాను.

'అదీగాక అతను మనింటికి రాకపోకలావద్దా?

'పెళ్ళాంగావలిస్తే నాకేసిస్తాను,

"అదికాదు. పిల్లంటే ప్రేమే. లేకపోతే అంతసుఖంగా ఎందుకుచూపుతాను"

మక్కువనాపెట్టేసి మరేగాబోయాను.

'ఏదో చిన్నతనం'

"నాకూ చిన్నతనమే. పాతికేళ్ళొచ్చినవాడికింకా చిన్నతనమేమిటీ'

'ఈ రభసంతా ఎందుకో వృత్తాంతం రాయండి'

నేనుమాత్రం ఆపని చెయ్యను.

"ఇంత పెంకిపట్టయితే మొగాడండి"

"అవతలికిపోదూ,

అని మీనాక్షమ్మ మొగుడుచంద్రశేఖరంగారు వాదులాడుతుంటే పోస్టుమేన్ వచ్చి శేఖరంగారికో కవరిచ్చి వెళ్ళిపోయాడు.

[illegible] ప్రకారం అప్పుడే [illegible] సత్యాగ్రహం [illegible] వచ్చినట్లు తెలిసింది. శేషుగారికి [illegible] అదు [illegible] తెల్సును.

[illegible]గారికి — సత్యా[illegible] వ్రాసేది.

[illegible] మాకేన్నీ [illegible] పంపక గడచిపోయి, [illegible] ఉత్తరం [illegible] తెలు [illegible]. [illegible] అనవసరమైన క్షేమము [illegible].

“సత్యా[illegible]”

[illegible] ఉత్తరం [illegible] [illegible] ఆలోచనా [illegible]. [illegible] చేయాలని [illegible]? ఉత్తరం రాస్తే [illegible] — అన్నీ తెలిసినా [illegible] [illegible]. అలా చేస్తాను.

[illegible] రాస్తాను.

సత్యా[illegible]గారికి చంద్రశేఖరం వ్రాసినది.

[illegible] [illegible]? [illegible] ఉన్నంతవరకే.

“శేఖరం”

ఆవుత్తరానికి చిరునామా వ్రాసి పోస్టుకు పంపించాడు. ఉత్తరంలో ఏం వ్రాశారని భార్యఅడిగితే ఆయనవ్రాసినదానికి సమాధానం వ్రాశానన్నాడు. ఆమె ఉలక్కుండా పలక్కుండా లోపలికెళ్ళిపోయింది.

ఇదేవిధంగా పరిణమిస్తుందో యెవరు చెప్పగలరు?

శేఖరంగారు మంచి సంపాదనపరుడు, ధనికుడు. లోభి. ఒక్కరితే కూతురు. ఆపిల్లని వెదకి వెదకి సత్యానందంగారి కొడుక్కిచ్చి అతివైభవంగా పెళ్ళిచేసాడు. అనిభర నిష్టురని చెప్పటం నాకిష్టం లేదు. లోభి అన్నాంగదా? దాన్నిబట్టి గ్రహించుకోండి.

సత్యానందంగారికి ఒక్కడే కొడుకు. ఆయన సంపాదనలోను, ధనికుడవడంలోను శేఖరంగారి కంటె రెండాకులు ఎక్కువ చదివినవాడే. అందచందాలు ఎరిగినవాడు. దాత; ఒకరికి పెడతాడు. తానుతింటాడు. పదిమందిలోను ఓహో అనిపించుకుంటున్నాడు. పది వేలు అమాంబాపతు కట్నం పుచ్చుకున్నాడంటే యిరవై వేలు ఖర్చుపెట్టాడు. ఏవిషయంలోను వారిద్దరికి సామ్యము చెప్పనవకాశంలేదు.

ప్రపంచం తీరే అంతకదండీ !!

"అమ్మా! నాన్న వస్తున్నారు"

"నిజమేనా?"

"అరుగో!"

"ఇన్నాళ్ళున్నా రెంచేతనో!"

"అది మనకేం తెలుస్తుంది. వచ్చి చెబుతారుగా"

అని తల్లీకూతుళ్ళిద్దరు మాట్లాడుకుంటోండగానే రాధ తండ్రి గుమ్మంలో అడుగు పెట్టాడు. అడుగు పెట్టీ పెట్టడంతోటే రాధ తండ్రిగారిచేతిలో సామానందుకుంది. భార్యవచ్చి—

"ఏమండీ! ఇన్నాళ్ళుండిపోయారు?"

"అనవసరంగా ఉండలేదు'

'అతనికి బాగా నింపాదిగావుందా?'

'ఖులాసాగానే వున్నాడుకాని చదువు అస్తమానం చదవడంచేత వేడెక్కిపోయి చాలా నీరసంగా వున్నాడు'

'అతని తాలూకు ఎవ్వరేనా వచ్చేరా?,

'తలిదండ్రు లిద్దరూ వచ్చారు'

'ఒక్కమాటు రమ్మనలేక పోయారా?'

"మరీమరీ చెప్పాను. పరీక్షలింకా నాలుగుమాసాలున్నాయి. తరవాయి తీరితేగాని యెక్కడికీ కదలనన్నాడు'

'చదువంటే చాలా శ్రద్ధ'

'శ్రద్ధ ఒక్కటేగాదు. పట్టుదల, తెలివి— పాండిత్యం— అన్నీ వున్నాయి. అంతజబ్బులోనూగూడా పుస్తకాలగోడవే"

"ఈపటితో ఆఖరటకదూ!"

'ఔను. ఫస్టుక్లాసులో రావాలని, అలావస్తే అక్కడేవుద్యోగం ఇస్తారట— శరీరారోగ్యం చెడ్డానికంటె చదువుపోయి నందుకే యెక్కువ విచారపడుతూంటాడు"

'చాలా బుద్ధిమంతుడు"

"బుద్ధిఒక్కటేనా— ఆమర్యాద, ఆనెమ్మది— గౌరవం— పొదుపు— ఓర్పు— నిగూఢం— అన్నిగుణాలు రత్నమాణిక్యాలే. నువ్వేం జూసావు. నేను పదిరోజులున్నందువల్ల అన్నీ తెలిసాయి'

'నేను తెలుసుకోడానికి మనింటికొచ్చిందేది— పట్టుమని రెండు దినాలున్న దేని"

'వస్తానునే. వేసంగి శెలవులకొస్తాను. పట్టుపట్టకు అన్నాను"

"పరీక్షలవగానే వస్తావన్నమాట'

'అంతే- వన్నింకా నాలుగురోజులుండమని బతిమాలాడు. నేనే యిక్కడి పరిస్థితులు చెప్పి— శరీరారోగ్యము ప్రధానముగా చూచుకోమని బోధించి— వచ్చేశాను"

'తల్లిదండ్రి నిద్దరూ ఇంకా వున్నారా?'

'ఆనాలుగు మాసాలూ ఇక్కడే ఉండమని పట్టుపట్టేను— ఉండిపోయారు.

'ఇంకా ఏమైనా అన్నాడా?,

'ఏమంటాడు. నీకు నమస్కారాలని చెప్పమన్నాడు. చిరంజీవిని గురించి చెప్పినమాటలు చాలావున్నాయి."

ఏమన్నాడేమిటి?"

"ఏమైనా మంచిజ్ఞాని—దూరాలోచనపరుడు— నేను వెళ్ళడంతోటే నాకు చేతులుజోడించాడు. ఆశీర్వదించమన్నాడు. మాకేం పరవాలేదు నాయినా అన్నాను. మీరొక్కరే వచ్చారాలంటే— అంత దూరం ఆలోచింపక తొందరగా ఒక్కణ్ణే వచ్చానని చెప్పాను.'

'దానిమీద ఏమన్నాడేమిటి?,

'అత్తగారిని—రాధాదేవినికూడా తీసుకొస్తే నాకు ఆనందముగావుండి త్వరలో ఆరోగ్యవంతుడ నౌదునేమో అన్నాడు.

'మనసులో అలావుంది కాబోలు,

'ఉండిఉండవచ్చు. ఇంక వచ్చేటప్పుడు తల్లినిపిలిచి తనపెట్టె తీయించి వద్దంటున్నా ఆభరణాలు యిస్తున్నాని ఏమేమిటో యిచ్చాడు.,

'మంచిచెడ్డలెక్క చేయం...,

'తెలుసుకునే సంపాదించుకుంటున్నావా! అదే కాంచనోపశం కాకపోతే కాలేజీలో చదువుతున్న సుపుత్రుండవు అనుమంచము

చుట్టు పడగాపులుగ వుంటారా? పెద్దపెద్ద ఉద్యోగస్తు లెంతమందో చూడ్డానికొస్తారా? వందలుచ్చుకుంటేనేగాని యిల్లు కదలని గొప్ప డాక్టరు ఉచితంగా వైద్యంచేస్తాడా? తోడివిద్యార్థులు ఏడెనమందు గురు చదువుకూడామాని అతనిగుమ్మంలో కనుసన్నల మెలగుతారా?

‹అంతపలుకుబడి సంపాదించాడన్నమాట,

‹పలుకుబడి— అంతాయింతానా- బోలెడుడబ్బు కర్చవుతోంది ఇదంతా ఎలావొస్తోందాఅని నాకాశ్చర్యంకలిగింది. లక్షాధికారికూడా రోగంతో వున్నప్పుడలా ఖర్చుపెట్టలేడు.,

‹ఏమన్నా యివ్వలేకపోయూరా?,

‹నేనెళ్లేటప్పుడు ఏమిచిక్కుపడతాడో అని రెండువందలుతీసి గెళ్ళాను. వెళ్ళిన రెండోనాడు ఒంటరిగాచూచి ఒకనూరురూపాయిల నోటు యివ్వబోయూను. ఇవ్వబోతే ఏమన్నాడో తెలిసిందా?'

‹ఏమన్నా డేమిటి?'

‹మీరివ్వవచ్చును. నేను పుచ్చుకోవచ్చును. దానికూ్కడా సమయాసమయాలున్నాయి, నేనిక్కడ విద్యార్థినైయున్నా, నోటి మంచితనంవల్లనో—అదృష్టంవల్లనో— దూబరాఖర్చు తెలియనందు వల్లనో మీదయవల్ల పదిరాళ్లు నావద్ద ఎప్పుడూ వుంటూనే వుంటాయి. కావలస్తే నేనడుగుతాను. ఉంచండి అన్నాడు. కాదూకూడ దన్నాను. ఆపళంగా తల్లినిపిలిచి తనపెట్టెతీయించి ఓగుడ్డసంచీ బయటకులాగించి నేనసత్యం చెప్పడంలేదండి— పుచ్చుకోడానికి సిగ్గు పడడంలేదండి— అని గదితలుపు చేరవేయించి సంచీ మంచంమీద దులిపాడు. నన్నే లెక్కపెట్టమన్నాడు. 8 వందలకు పైగావుంది. నాకే ఆశ్చర్యం కలిగింది!

‹సంపాయించాడు కాబోలును!,

‹నాకక్కడవాళ్లు చెప్పారు. తను చదువుకున్నంతసేపు చదు

వుకొని అయిదారుగురు వుద్యోగస్థులయిళ్ళలో పాఠాలుచెప్తాడట. పైగా యువరాజాగారితో పరిచయం కలిగించాట. నేనుండగానే వారుకూడావచ్చిచూచి అతడిమంచంమీదేకూర్చుని గంటసేపుమాట్లాడివెళ్ళారు. ఆయన నోరుసాచి యితడడిగితే ఏమైనాసరే యిచ్చివేస్తాడట. అంతేగాకుండా రాణీగారివద్ద ప్రతిశుక్రవారం ఏదోగ్రంథంచదివి వినిపించుతాడట. ఆమెకూడా వచ్చిపోతూవుంటుందిట. ఇదంతాయెందుకు— మొన్న ఇతనుచదువుచెప్పే ఓ అమ్మాయితండ్రి పోలీసుసూపరెంటెండెంటుట— ఓపల్లెగాదు— ఒకటిగాదు. రెండుగంపలతో కారుమీదేసుకొచ్చి వద్దంటూంటే ఇంట్లోపడేసి వందరూపాయ లిచ్చాడుట?

'మంచితనం- తెలివి- అలాగేవుంటుందిమరి?'

అని భార్యఅంటూంటే రాధతండ్రి రాధనుపిలిచి తనసూటుకేసుతీసి అరడజనుపుస్తకాలు- అరడజనువిలువైన పైటపరికిణీలు— ఇంకా విన్నాణమైనవస్తువులుతీసి బయటపెట్టి- ఇదుగోనమ్మా—నీ భర్తఇవ్వన్నీ నీకై యిచ్చాడు. తీసుకోఅంటూ— ఓ కాగితంమడతకూడా చేతిలోపెడుతూ—అతనిచ్చిందే అన్నాడు.

రాధసిగ్గుతో వాటివంక చూచిందేకాని ముట్టలేదు. కాకితంమడతమాత్రం తండ్రిబలవంతాన చేతిలోపెడితే గుప్పిడిమూసుగుంది. రాధతల్లి అల్లుడంపినవస్తువులన్నీ ఆశ్చర్యంగాచూస్తూ తీసి దాచుగోఅమ్మాఅంది కూతుర్ని.

అంతట్లోకే తండ్రిగారు భోజనానికిలేచారు. తల్లి వడ్డిస్తోంది. రాధభర్తపంపినవాటిని గదిలోపెట్టి తలుపువేసి వరాండాలో మూలగాకూర్చుని కాకితంమడతవిప్పి చదవబోయింది. కళ్లుజిగేలుమన్నాయి. ఆచుట్టలోవున్న బంగారువుంగరం ఆమెవొడిలో కొంచెం పరికిణీకుచ్చెళ్లు తొలగిపోయి నగ్నంగావున్న కుడితొడమీద

అతిసున్నితప్రదేశంలోపడింది. రాధ ఉలికిపడింది. అంగుళీయకము ఖంగుమని భూమిమీద చెంగున రెండుమూడుదార్లేసింది. రాధ దానినికళ్ళకద్దుకొని తనయెడమచేతి అనామికకు అటూయిటూ చూస్తూ అలంకరించింది. సరిగా కొలతపెట్టి చేయించినట్లుగా సరి పోయింది. తిరిగిదానినితీసివేసి చెంగునకట్టుకొని కాకితం చదవడాని కారంభించింది.

రాధతలిదండ్రులిద్దరు వంటయింట్లోవున్నారు. ఆయన భార్యతో—

అమ్మాయి. నువ్వు- జాగ్రత్తగనే వున్నారు భయం లేకుండా?

మాకేం భయంలేదుగాని మీరిల్లావెళ్ళిన మర్నాడే మద రాసునుంచి మనకృష్ణవచ్చాడు,

ఔనట, చెప్పాడు నాక్కనుపించి— నేను పదిరోజులున్నాను, నువ్విక్కడకు శలానాపనిమీద వచ్చినట్టు రాధా— అత్తయ్య చెప్పారు. ఓమాటు అన్నగారిని చూచిపోదామని నేనొచ్చాను,

అని అల్లుణ్నిచూసి పరామర్శించి ఆపూటుండి వెళ్లిపో యాడు. కృష్ణనుచూచి యెంతగౌరవం చేసాడనుకున్నావు.

"వాడు రాబట్టి మాకసలే భయంలేకపోయింది"

"అదీ మంచిదే"

'వాడేపూట కాపూటే ప్రయాణం, నేను అమ్మాయి బ్రతి మాలడం మామయ్య ఈపూట తప్పక వస్తారని చెప్తుతూ— అప్పుచేసాము"

"మళ్ళీ వెళ్ళేటప్పుడు వస్తానన్నాడు"

"నాకు నమ్మకంలేదు,

'ఏంచేత?,

'తనకుపిల్ల నివ్వలేదని లోపల కొంచెం ఉడికిగానేవుంది. ఏదేనా అల్లాటిమాటొస్తే దెప్పుడుగా ఘటకరించేవాడు,

"వుంటే వుండచ్చునేమో లేదు. దైవఘటన ఎవరుతప్పిస్తారు,

"అంతేకాండి"

'ఇల్లాంటి అల్లుడు దొరుకుతాడని నేను కున్నానా?'

'నాని అదృష్టం— నాని కృష్ణలో ఒక్కసంగతుందండోయి.'

"ఏమిటది!"

"అమ్మాయి కృష్ణమాటలు చెప్పుతుంటుంటే చెవులు నోర బెట్టి కుతూహలంగా విన్నట్టు అనేకమాటలు చెప్తుంటూంటే వుండదెంచేతో?"

'ఎంతచిన్నపిల్లయినా సిగ్గు— లజ్జ— అనేవి తెలుస్తాయిగా— అంచేతే'—

'నా ఊహ అమ్మాయికూడా కృష్ణను పెళ్లాడలేక పోయి నానే అనేయిది లోపల ఉందని'

'వట్టిమాట'

"అలా అనకండి. నాకా స్తేవాడికి బ్రహ్మరథం పట్టేస్తుంది,

'చిన్నప్పటి పరిచయం- కలయిక ఊరికేపోతుందామని"

"కృష్ణ మళ్ళీ ఎప్పుడొస్తానన్నాడు'

"నాలుగురోజుల్లో వస్తానన్నాడు కాని నేనప్పుడుకూడా ఊరిలో వుండనేమో?"

"మళ్ళీ ఎక్కడికి ప్రయాణం'

"ఆవలెల్లుండి మద్రాసులో కోర్టుపనుంది. వెళ్ళితీరాలి"

"ఏమిటీ ప్రయాణాలు, శీతకాలం— పట్టుమని పదిరోజులైనా ఉండరే?"

'ఏం చెయ్యమన్నావు— మరోటికాదు- కోర్టుపని,

'బాగానే వుంది''

'మూడురోజులుంటానుగా, మూడు సిద్ధర్లు అవుతాయి,

"ఏమిటామాటలు— ఊరుకోండి! అమ్మాయివింటే సిగ్గు కూడాను.'

'ఆ కాదే— నువ్వన్న దేమిటి?''

"ఆడదాని బాధలు మగాడికేం తెలుస్తాయి?'

'మగాడెంత దిగాలుపడిపోతాడో ఆడదానికేం తెలుస్తుంది, మగాడికేం—హాయి, ఎక్కడబడితే—

"ఇప్పుడాడాళ్లు మగాళ్ళను తలదొక్కారా విషయంలో,

'అంతే- మాటకి మాట.

'అదికాదే— నీమాటకాదే- నువ్వు నాకోసం బెంగెట్టుకొని యెంత చిక్కిపోయినావు పాపం''

అని తలిదండ్రులిద్దరూ ఆగొడవలో వుండగా రాధ వసారా లో మగడంపిన కాకితంమడతవిప్పి చదువుతుంది.

రాధాదేవి కాశీస్సులు—

నీవు నాకపరిచితవయ్యును— అర్థాంగివైయుండి— నన్ని వేళల నాయెదతలంపులలో మెలగుచున్నావు. మనమిరువురము యెడ మెడముగానైనను కలసియున్నది వారముదినములే యయ్యును నీ దివ్యతరరూపము నామనఃఫలకమున చిత్రింపబడియుండి నిరంతరము విద్యాభ్యాసకాలమున గ్రంథమువిప్పినంతనే నాకన్నులయెదుట సాక్షాత్కరించు "రాధ' అను అక్షరములు నన్నానందసంద్రమున ముంచును. నేనారోగ్యము చెడియున్నతరి నీదర్శన మాశించితిని. కృష్ణభగవానుడనుగ్రహింపలేదు. నాఆరోగ్యము కుదుటబడి సుఖముగ నుంటిని,

ఇందుతో నీకు తీరికవేళల జదువుకొనుటకు మహాభక్త విజయము— గీతగోవిందము— మొల్లరామాయణము— శృంగార శాకుంతల వగైరా గ్రంథములను, గొన్ని చిన్న కానుకలను పంపితిని. రెండుమాసముల క్రిందట నాకు విజయనగరంమహారాణీగా రిచ్చిన రవ్వలయుంగరము నీకంపితిని. తీరిక వేళలందు గోళ్ళుగిల్లుకొనుచు కూర్చుండక గృహకృత్యముల నిలిపియుంచుకొనక పుస్తకముచేతబట్టి ఓపినంత చదువుము. వచ్చే వేసంగిలో వత్తును. ఇష్టమున్న నీక్షేమమును దెల్పుము.

ఇట్లు,

నీలకంఠం.

అని చదువుకొని మురిసి రవ్వలయుంగర మందుంచి తల్లిదండ్రులున్న తావునకేగి యామడతవిప్పి యాట తల్లిచేత బెట్టినది. తల్లి దానిని కళ్ళకద్దుకొని చిరునవ్వున తిరిగి కూతురుచేత నుంచపోయినది. దాచమ్మానువ్వని తల్లిని గిల్లింది.

రాధ తండ్రి రాధతో అమ్మా! నువ్వు చాలా అదృష్టవంతురాలివి. నీకు అన్నివిధాలా తగినభర్త లభించాడు. పూర్వజన్మమున నీవు నోచిన నోములుఫలించాయి. అయితే నీవాతనినెట్లుసేవింతువో—

అని కూతుర్ని బుజ్జగించి ఆనందపరవశుడయ్యాడు.

అప్పుడు రాధతల్లి యెటువంటిమహదానంద మనుభవించిందో అనుభవపూర్వకంగా తెలుసుకోవాలేగాని వ్రాయడం కష్టం.

రాధమాత్రం తలిదండ్రులిద్దరి ఆనందోద్రేకాన్ని కీగ్గంటి చూపులతో త్రాగివిందేకాని ఆమెహృదయరంగంలో ఒక్కఆనంద పరమాణువైనా ఉన్నట్లు కనబడలేదు. ఆసంగతి స్త్రీప్రకృతినెరింగి నరాధ తల్లిగ్రహించిందేకాని తండ్రిగ్రహించలేకపోయాడు.

అది సాధ్యంకూడా కాదేమో!

తరువాత తల్లీకూతుళ్ళిద్దరూ భోజనానికూర్చున్నారు. రాధ తండ్రి ప్రయాణపుబడలికచే మంచంమీద నడుంవాల్చి కునికాడు. అప్పుడు తల్లీ-కూతురూ ఈవిధంగా సంభాషణ మొదలెట్టేరు.

"అమ్మాయీ! నాన్నగారుచెప్పిన మాటలు విన్నావా?"

"ఊఁ!"

'బోధపడ్డాయా?"

'— — —"

'మాటలాడవేమి?,

'నాకేం అర్థంకాలేదమ్మా?'

'నన్ను విడమఱచి చెప్పమన్నావా?'

"చెప్పినా నాకర్థం కావేమో!'

'పిచ్చిగా మాటలాడకు, నేచెప్పేది విను'

'నువ్వుమాకు ఏకైక పుత్రికవు'

'తెలుసు"

'మీనాన్నగారి సంపాదన, మనస్థితిగతులు నీకు తెలుసుగదా,

"చాలవఱకు'

'నువ్వంటే నాన్నగారికి నాకూకూడా ఎట్టి అవ్యాజప్రేమో నీకు తెలుసునుగదా?,

'ఆహా!,

'నిన్నొకమణిపూసకిచ్చి పెళ్లి చేసాం,

'— — —,

'ఇలా మొహం పైకెత్తి నావైపుచూడు.,

అనేసరికి అతికష్టంమీద సిగ్గుతో తల్లికేసి చూసింది రాధ. అప్పటి రాధహృదయభావాలు తల్లికి స్పష్టంగా ఆమె ముఖదర్పణమందు గోచరించాయి. మళ్లీ ఆమెకూతుర్ని అమ్మా—

'నీహృదయభావాలు నేనేనాడో గ్రహించాను.

'నాకేం తెలియడంలేదు,

'ఒక్కమాటడుగుతాను. సమాధానం చెబుతావా!,

'తెలిస్తే చెప్తాను,

'ఏమీ దాపరికంలేకుండా చెప్పాలి! నేను తల్లిని. నాదగ్గర నీకు దాపరికం కూడదు,

'అడుగు,

'నీలకంఠుడు— కృష్ణుడు— ఈ రెండు పేర్లలోనూ నీకేదంటే ఎక్కువ యిష్టం,

అనే తల్లిమాట విని రాధ తలవంచుకొని ఆలోచన మొదలెట్టింది. ఎంతకీ సమాధానం చెప్పలేను. చెప్పమ్మ అంది తల్లి.

కృష్ణుడు—అనే పేరు ఎంతమంచిదమ్మా! రెండవది చాల కటువుగా వుంది,

'అలానా! కారణం చెప్పగలవా?

'చెప్పలేకేమి- కృష్ణుడనడంతోటే నాకు శరీరముప్పొంగుతుం దెందుచేతనో— రుక్మిణీకళ్యాణం చదివాను- అందులో కృష్ణుడు నా కళ్ళయెదుట తాండవించినట్లు,

'అప్పుడు రుక్మిణివైపోతావన్న మాట,

'ఔను,

'నీలకంఠుడు తక్కువవాడనా నీవూహ,

'కృష్ణుడుకన్న,

నీలకంఠుడు—అంటే ఆదిదేవుడు అని నీకు తెలుసుకదా!,

'శివుడని తెలుసు,

'అప్పుడు పార్వతివి కాకేనా?,

'కారణం చెప్పలేనుగాని కాలేను,

'కృష్ణుడు—అంటే రుక్మిణివో- రాధాదేవివో అయిపోతా వన్నమాట,

'— — —,

గబగబా భోజనంచెయ్యి. ఇవ్వేళ రామారావుగారింటిలో బిడ్డని తొట్టిలో పెడతారు. పేరంటం వెళ్ళాలి,

అని రాధతల్లి సంభాషణమార్చింది. కూతురి హృదయంపూర్తిగా తెలుసుకొని యింక మాట్లాడడం అనవసరమనో— కూతురు తన అభిప్రాయం తెలుసుకుంటుందనో—

తల్లీకూతుళ్లు భోజనాలుముగించి చేసుకోవలసిన పనులు తొందరగా పూర్తిచేసికొన్నతర్వాత తల్లిరాధకు తలదువ్వి జటవేసి తానుగూడా తరవాయి తీర్చుకుని ముస్తాబుకావడానికి మొదలెట్టారు. తల్లిరాధతో— మీఆయనపంపిన సిల్కుపైటపరికిణీ కట్టుకొని ఆయుంగరం వేలికెట్టుకొని త్వరగా రమ్మంఅంది. తల్లిచెప్పిన పలుకాలకించీకూడా రాధ వ్రేలికిమాత్రం భర్తపంపిన ఉంగరం పెట్టుకొని వేరేబట్టలు వేసికొని రెడీయై తల్లితో పేరంటకాని కెళ్ళిపోయింది.

రాధ మెదలోని గూఢభావాలు మనమెలా గ్రహించడం!

3

రాధ నారాయణగారి కేకైకపుత్రిక. ఆయన పెద్ద ధనికుడూ కాదు, పేదల్లోనుచేరడు, కానీ స్థితిగతులు చెపితేనే బాగుంటుంది.

ఆయనసంపాదనలో అందెవేసిన చెయ్యికాదు- అన్యాయార్జనాపరుడూకాడు. పూర్వులార్జించి యిచ్చిన ఎనిమిదెకరాల మాగాని భూమిని రెట్టింపుచేశాడు. అంతేగాక నాలుగైదువేలు రొక్కం, స్వంతకొంపా వున్నాయి. ఎప్పుడూ యింట్లో రెండుదూడలపాడి

రాధ ఒక్కరితే సంతానం. ఆయనభార్య అన్నపూర్ణమ్మ ఆమెను పేదకుటుంబంలోంచి ఏరి పెళ్ళిచేసుకున్నాడు. నడియవ్వనంలో రాధ పుట్టింది, మళ్ళీసంతానము కలగలేదు. ఆబిడ్డను గారాబంగాపెంచారు.

నారాయణగారు కరుడుగట్టిన సనాతనుడూకాడు సంస్కర్తా కాడు—అల్లాఅని మధ్యరకంమనిషిగాడు—గోడమీద పిల్లివాటమూ లేదు—నెలకు ఏబదిరూపాయలజీతం. స్కూలులో ఉపాధ్యాయుడు. ఆజీతం చాలినాచాలకపోయినా ప్రయివేట్లని— లంచాలని—మరోటనీ చేయిచాపడు. నేటిపాశ్చాత్య విపరీతనాగరికతలకంట సూత్రం ఆయనికి కిట్టదు.

ఏపనిచేసినా దూరాలోచన—వెనకముందులు— మంచిచెడ్డలు మానాభిమానాలు గుర్తెరిగి చేస్తాడు. ఉదయమేలేవడం— కాలకృత్యాలుతీర్చుకొని స్నానంచెయ్యడం— మరీచాదస్తంకాకుండా ఓఅరగంట జపంచేస్తాడు—ఏదో కలిగినదానిల్లో చిన్న ఉపహారంచేసి పిల్లను దగ్గరగా చేరదీసి— ఓఅక్షరమో— పాటో— పద్యమో — చెబుతూంటాడు, పదిగంటలకు భోజనంచేసి పాఠశాలకెళ్ళివస్తాడు. పాఠశాల గొడవ యింటిదగ్గరేమీ యుండదు. సాయంకాలంమాత్రం రాధతోషికారువెళ్ళి చీకటిపడకుండా యిల్లుచేరుతాడు. ఇది ఆయన దినచర్య

రాధకు అయిదోయేడు రావడంతోటే ఆడపిల్లలబడిలో వేశారు. చిన్నపిల్లయినా ఉత్సాహంగాబడికివెడలేది. కూతురు కులాసాసమయంకనిపెట్టి తండ్రి యింటిదగ్గర—ప్రభవలు—నక్షత్రాలు-మాసాలు— వారాలు- ఇల్లాటివన్నీ చెప్పి యెనిమిదోయేడొచ్చేసరికి గణగణాపుస్తకం చదివేధోరణిలోకి తెచ్చాడు. స్కూలుకంతకీఅమ్మాయిబెస్టు- ఫస్టుగూడాను. అంచేత ఉపాధ్యాయినులందరికీ ఆమెఅంటేప్రేమ. ఒకనాడామె బడికెళ్ళకపోతే పెద్దపంతులమ్మ వచ్చి కారణం తెలుసుకునేది.

స్కూలుపరీక్షచెయ్యడానికొచ్చిన ఏదొరసానిఅయినా రాధను మెచ్చుకొని- ఆమెకుఓబొమ్మో- పుస్తకమో- విలువైనవస్తువోయిచ్చి వెళ్ళకుండాపోలేదు. ఓమాటు ఓఆంగ్లోయిండియన్‌దొరసాని పరీక్షకొచ్చింది. ఆమెకు చరిత్రన్నా- గానమన్నా- చాలయిష్టం ప్రతిస్కూలులోను ఆరెండే ఎక్కువగా పరీక్షచేసేది.

ఆదొరసాని అయిదవతరగతిలో చదువుకునే పిల్లలందరినీ చరిత్రాత్మకమైన నాలుగుప్రశ్నలువేసింది. ఎవ్వరూ చెప్పలేకపోయారు. రాధ క్లాసుచివరఉండడంచేతో - దొరసాని కనపడకో- ఆమె నడగలేదు.

అప్పుడు రాధ ఏడుపుమొఖంవేసి పెద్దపంతులమ్మ దగ్గరకెళ్ళి అందర్ని ప్రశ్నలడిగి నాఊసేఎత్తలేదు దొరసానమ్మగారని యేడ్చిందట. పంతులమ్మ దొరసానితోచెపితే రాధనుపిలిపించి ఆప్రశ్నలడిగితే దొరసానిమనసులోవున్న సమాధానాలేచెప్పింది. అందుకాదొరసాని రాధనెత్తుకొని ముద్దాడి తనపర్సులోంచి రెండుపది రూపాయిలనోట్లు చేతిలోపెట్టింది. మానాన్నగారు కోప్పడుతారు. నాకొద్దని పట్టుపట్టింది.

పెద్దపంతులమ్మ అదేసమయంలో దొరసానిదగ్గరనున్న రాధను తీసికొని- దొరసానమ్మగారు వింటారు—ఓపాట పాడమ్మ అనేసరికి రాధ జంకూగొంకూలేకుండా తనకోయిలకంఠమెత్తి భారతమాతకి మంగళం" అనేకీర్తనపాడింది. దొరసానమ్మ పదేళ్ళబాలికకింత గానకౌశలమాఅని ఆశ్చర్యపడి ఇంకా రెండుపద్యాలూ పాటలూపాడించి- బుజ్జగించి- వెంటనే జట్కాబండిలో బజారికితీసికెళ్ళి ఏభయిరూపాయిలుపెట్టి హార్మోనియుం కొని పెద్దపంతులమ్మా దొరసానీకలిసి వాళ్లింటివద్దకు తీసికెళ్ళి తలిదండ్రులకప్పజెప్పారు

బాగా చదువుకో- అమ్మా అని పిల్లతోను. సంగీతం బాగా చెప్పించమని తలిదండ్రులకు నొక్కిచెప్పి రాధనెత్తుకుముద్దాడి వెంకసానమ్మ వెళ్ళిపోయింది.

ఏప్రవాహానికైనా అడ్డుందికాని కాలప్రవాహానికే అడ్డులేదు. రాధకిప్పుడు పన్నెండవయేడు వచ్చిపడింది. నారాయణగారామెకు వివాహప్రయత్నం చెయ్యనారంభించారు.

ఓనాడురాత్రి భోజనాలయిన తర్వాత నారాయణగారు— భార్య అన్నపూర్ణమ్మగారు ముందుసావాలో చల్లగాలికి మంచాలువేసుకొని పడుకున్నారు. రాధ అప్పటికే నిద్రపోయింది. అన్నపూర్ణమ్మగారు భర్తని—

ఏమండీ! మాఘమాసం వెళ్ళిపోతూంది. పిల్ల పెళ్ళిమాటే తలపెట్టడంలేదు. మీరు'

"పిచ్చిదానా? అలా అనుకోకు. నేనుచేసే ప్రయత్నాలు నీకేం తెలియచెప్పక పోవడంచేత అలా అనుకుంటున్నావు. అవన్నీ చెప్పి నీమనసుకు బాధకల్గింప యిష్టములేక నేను చెప్పడంలేదు. రోజుకు పదిగంటలు అదే ప్రయత్నం అదే ఆలోచన"

ఇంతవఱకేమీ దొరకలేదన్నమాట'

"ఏదో ఓకొలిక్కివస్తే నీచెవిని పడెయ్యకుండావుంటానా'

మీరుచెప్పేమాటల్నిబట్టి గొప్ప ప్రయత్నమే చేసినట్టు ఊహించుకోవాలి'

అదంతా వినాలని నీకుందా!

పోనీ! వింటే ఏంపోతుంది- చల్లనిగాలి వేస్తోంది. పిల్లనిద్రలోవుంది. పొద్దా ఆట్టేపోలేదు. చెప్పండి.

"ఇంతవఱకు మనస్థితిగతులు, పిల్లవయస్సు తెలివితేటలు— నామరూపాలు ఇంకాకొన్ని ముఖ్యవిషయాలు తెలియజేస్తూనూ-

పిల్లవాడికుండవలసిన వయస్సు— ఆస్తిపాస్తులు— రూపము— విద్య పరువుమర్యాదలు— ఇంకా కొన్ని విషయాలు— తెలియచేస్తూనూ' వరులున్నారని తెలిసిన పాతికఊళ్లలో నాకున్న స్నేహితులకు ఉత్తరాలు వ్రాశాను.

'ఇంకా'

"ఈమధ్య అప్పుడప్పుడు క్యాజ్వలీవు పెట్టి పదిపదిహేను తావులకు తిరిగాను. చాలా సంబంధాలు చూచాను. నాకేసంబంధము నచ్చలేదు.'

'మీ కక్కలిసొచ్చిన సంబంధం ఎక్కడా లేదన్నమాట'

'కలిసొచ్చిందేమిటి— రానిదేమిటి— ఉండవలసిన లక్షణాలున్న సంబంధం ఏదైనాసరే— ఒక్కటీ దొరకలేదు.'

ఇంతలో దొరుకుతుందని ఆశఉందా?

దానికీ యింతవఱకు తావులేదు''

చూచినవేవీ నచ్చలేదన్న మాటే'

ఆహా పొలముంటే సాంప్రదాయంలేదు- సాంప్రదాయముంటే మొదటిది సున్న ఈరెండూవుంటే, గోత్రం ఒక్కటిగా వుండడం, ఈమూడూకలుసొస్తే అక్షరాలేరాని వాడవటం ఈనాలుగూజతపడితే కురూపికావడం, ఇవ్వన్నీ కలుసొచ్చినచోట ఏకాలో, చెయ్యో, కన్నో లేకపోవడం ఎంతవెదికినా యింతే. అథవా ఎక్కడేనా పైవన్నీ వున్నవాడైతే వాడిగొంతుముడిక్కంతులేని కట్నాలు రామరామా, చెప్పలేను,

'ఎలావున్నా యేమిటి వాళ్ళకోరికలు?

చెపితే నీకు గంగిళ్లెత్తుతాయి''

చెప్పండి, చూదాం''

"ఒకడేమో రొఖ్ఖంపదివేలు చెంబు పళ్ళెంవగైరా వెండిసామానులు రెండువేలు- వియ్యపురాలికి ఓవెయ్యి- ఆడపడుచు

లకో వెయ్యి- ఇంటినౌకర్లకో నూటపదహారు- పెళ్ళికొడుక్కి— బంగారుగొలుసుతో సహా రిస్టువాచీ, రాలీసైకిలు, గోల్డు సిగరెట్టు కేసు- బంగారు పొన్ను వేసిన చేతికర్ర, ఇత్యాదులు అడిగాడు.

ఇంకొకడు పదివేలు రొఖ్ఖమిచ్చి- లాంఛనాలన్నీ జరిపి— యం, ఏ, దాకా చదువు చెప్పించమన్నాడు.

ఒకడు నాకేం తెలియదు. మానాన్నగారినే అడగమన్నాడు. ఆతండ్రి తనపంక్తికి పిల్లనిస్తాననివచ్చిన వారికి వినిపించేందుకో జాబితా వ్రాశాడు. అందులో పైన చెప్పినవాటిల్లో సగమున్నాయి— పైగా మీకున్న ఆస్తిలో సగం లగ్నసమయాన పిల్లవాడికి రాసివ్వాలన్నాడు. ఇదిగాక యింకా పెళ్ళికొడుకు స్పెషలుగా కోరుతాట్ట.

'ఇందులో దేనికీ మనం తూగలేము"

"తూగలేము సరిగదా- అసలు కట్నం వాడంతటవాడు కోరే వాడైతే వాడికి నాపిల్లనివ్వనని నేను నిశ్చయించుకున్నాను"

"అలాయెక్కడ సాగుతుందండీ!" అడిగినవాటిల్లో కొన్నైనా యిచ్చి కాళ్ళుపట్టుకొని యేదో చెయ్యాలి'

'నా ఉద్దేశం చెప్పానుగా'

'లేకపోతే మనకృష్ణకే యిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యండి'

'చెయ్యడానికేం చెయ్యొచ్చును. పరాయివాడు కాడు మేనల్లుడు, పంటభూమి లేకపోయినా- మనకీపిల్ల వొక్కర్తె కాబట్టి— ఇవ్వొచ్చును. కాని—"

'ఏమిటో సందేహం చెప్పండి!"

'ఎక్కడాదీన్ని వెల్లడించకూడదు,

,కూడదంటే నేనుమాత్రం వెల్లడిస్తానా!,

,వానికి ఇరవైరెండేండ్లు వయస్సుదాటితే గండం వుందని ఓగొప్పజ్యోతిష్కులు చెప్పారు.

జ్యోతిషం నిజమౌతుందా? డబ్బుకోసం చెబుతారు,

'డబ్బుకోసం అంతవాడవుతాడు— ఇంతవాడౌతాడంటారు గాని యిలాటివి చెప్పరు,

అయితే కృష్ణను విడిచిపెడితే నరుడేడీ?,

'లేకేం, వున్నాడు— రెండురోజుల క్రిందట తునిలో ఓసంబంధం వున్నట్టు తెలిసింది. శనివారాదివారాల్లో వెళ్లి చూస్తాను ఉత్తరం వ్రాశాను. రేపు జవాబొచ్చి తీరుతుంది,

'ఏమిండోయి, మధ్యాహ్నమువచ్చిన శుభలేఖ చూచుకున్నారా?,

"నాకివ్వం దే?"

"అమ్మాయిదాచింది. లేపి అడగనా?"

'ఇప్పుడొద్దుగాని ఎవ్వూరునుంచో చెప్పిందా?,

పార్వతీపురంనుంచి వచ్చిందట.

'ఓహో— చూడక్కరలేదు— రేపు చూస్తాను. పిల్లనిలేపకు అక్కడోజమిందారు నాకు స్నేహితుడున్నాడు. ఆతని కూతురుపెళ్లి. అనుకుంటూనే వున్నాను"

'పిల్లకి త్వరగా సంబంధం ఏదోచూచి ముడిపెట్టాలి,

'అందుకేగా యీతొందరంతా, ఇక పడుకుందాం"

అని ఆభార్యాభర్తలిద్దరూ తమతమపక్కలమీద వాలారు.

తెల్లవారడంతోనే రాధ నిన్నవచ్చిన శుభలేఖ తండ్రికిచ్చింది. అది చదువుతూంటే: అన్నపూర్ణమ్మగారక్కడకు వచ్చి— అంతావిన్న తర్వాత మనమ్మాయి పెండ్లికి యిలా అచ్చువేయించాలండీ శుభలేఖలు.

'ఆలులేదు— చూలులేదు, కొడుకుపేరు సోమలింగ మంటావు నువ్వు—!

'పెళ్ళిలేకుండావుండిపోతుందా ఏమిటి నాతల్లి'

'అదా! పరిస్థితులల్లావున్నాయని అంటున్నాను.

నాన్నగారూ! ఈపెళ్ళికి మీరు వెడతారా?

తప్పకుండా వెళ్ళితీరాలమ్మా— అసలు ప్రతీవుత్తరంలోను కుటుంబసహితంగా రమ్మనివ్రాస్తాడు. కాని యీపెండిల్లో మిమ్మల్ని కదపదలుచుకోలేదు. ఆయితెల్లుండే పెళ్ళి రేపే బయలుదేరాలి. సెలవుదరఖాస్తురాసి పడేస్తానోసారి"

మీరొచ్చేసరికో పదిరోజులు పడుతుందన్నమాట'

ఏమో—నేను స్కూలుకి పోతున్నాను.

అని స్కూలుకువెళ్ళి యెప్పట్లాగే రోజుగడిపేసి. సెలవుమంజూరుచేయించుకొని రాత్రిబండికి ప్రయాణమంతా సిద్ధంచేసుకున్నాడు. వెళ్ళిపోయేటప్పుడు భార్యనుపిలిచి—ఇంట్లో జాగ్రత్తగావుండండని కూతుర్నోసారి పిల్చిలాడి నేనువచ్చేటప్పుడు నానిసంబంధం చూసేవస్తాను. నాస్నేహితుడిసంబంధాన్ని గురించి ఎంతోగొప్పగా వ్రాశాడు అంటూ బండెక్కిపోయాడు.

నారాయణరావు పార్వతీపురం జమీందారుడైన స్నేహితునింటికివెళ్ళి పెండ్లిసందట్లోమునిగిపోయాడు వివాహం అతివైభవంగా జరిగింది. తనుతునిలో ఏవరుణ్ని చూడ్డానికి దిగదలుచుకున్నాడో ఆవరుడు పార్వతీపురం జమీందారుగారింట్లో పెళ్ళికిహాజరయ్యాడు. ఆనాడతడక్కడ పండితులతో శాస్త్రవాదము – ఆశీర్వచనసమయములో ఆశుకవిత్వమూచెప్పి— సర్వజనాకర్షణీయుడై జమీందారుగారివల్ల విశేషంగా బహుమానాలు పొందాడు. ఆవరుడే యితడని తెలుసుకున్న నారాయణరావు అతనికే పిల్ల నియ్యదల్చుకొని తిరిగీ స్వగ్రామం చేరుకున్నాడు.

౭

నారాయణరావుగారు తునివెళ్ళి నీలకంఠానికి పల్లనిస్తానని చెప్పడం—దైవనిర్ణీతంవల్ల వివాహమతివైభవంగా జరగడం—నిమిషాలమీద జరిగిపోయింది—

నారాయణగారు ఏదోపనిమీద చెన్నపట్నంవెళ్ళారు. రాధ—తల్లిమాత్రమే యింట్లోవున్నారు. కృష్ణ మదరాసువెడుతూ తిరిగి మేనత్తగారింటి కొచ్చాడు.

మధ్యాహ్నం భోజనాలు కాగానే రాధ ముస్తాబవడం మొదలెట్టింది. తల్లి పొరుగింటికెళ్ళింది. రాధాకృష్ణులిద్దరే ఉన్నారు.

‘ఈముస్తాబంతా యెందుకురాధా”

“పేరంటానికెళ్ళాలి”

‘అయితే నేనావలి కెడతాను’

“అక్కరలేదోయి—మనలోమనకి”

ఏదోనెపంమీద— రాధా ఆవీపుమీద మసగేమిటి— అంటూ ఆమెదగ్గరగా వీపుమీద నిమిరినట్లుగా స్పర్శచేశాడు. ఆమెచేతులోవున్న సిల్కుపరికిణీ క్రిందపడిపోయింది.— వంగితీసుకోబోయి తూలికృష్ణమీదకు వాలింది కృష్ణ అలాగే రెండుచేతులతోను ఆమెను లేవనెత్తి మంచంమీదకు తీసుగెళ్ళి పరుండజేసి— రాధా! తూలిపోయావు— కాలునొప్పిపెట్టిందా?— అంటూ మోకాలు మొదలు తొడలవరకు పిసకడం మొదలెట్టాడు. ఆమె అతని ముఖంలోకిచూస్తూ పైకిలేచబోయేసరికి వారిద్దరి క్రిందిపెదిమలు కలుసుకున్నాయి.

రాధ శరీరం తన్మయత్వం పొందింది. ఒక్కసారిగా కృష్ణను తనపక్కమీదకు లాక్కొని బిగియార— కలువుదీర— మనసులోని చవులూర— తనువులోని రక్తధారలు పైకూర— కవుగిలించింది. వారి హృదయాలల్లా తన్మయులై- ఆశయ్యాపై- క్రిందిమీదుగా— అధరచుంబనాలతో—కుచమర్దనాలతో—తొడలు తొడలు కలిపి ఐక్యమైక్రీడాసంద మనుభవించారు.

రాధా! తలుపుతియ్యమ్మా,

అనే తల్లిపిలుపువిని రాధాముస్తాబుకు సిద్ధమవుతోన్నట్టుగా పాతపరికిణీ చుట్టబెట్టుకొని వెళ్లి తలుపుతీసింది. అన్నపూర్ణమ్మ కూతురిని చూసి— ఇంకాముస్తాబుకాలేదాఅంది.

తలదువ్వుకున్నాను. ముఖంయిద్దుకున్నాను. బట్టలుతీసుకున్నాను. బావ ఆయింట్లో పడుకుని నిద్రపోతున్నాడు. తీరాకట్టుకుంటూంటే లేస్తాడేమోఅని యీపట్టుతో నేవున్నానంది.

త్వరగా కానిమ్మని తల్లికూడా ముస్తాబుకావడానికి కృష్ణపరున్నగదిలోకెళ్ళి అతణ్ణిలేపింది. అతడు కళ్లునులుపుకుంటూ లేచాడు.

అదేంనిద్ర-పొద్దుకూకొచ్చింది. లేవోయి"

అనంటే. లేచి బయటకొచ్చాడు. నూతిదగ్గరకెళ్ళి కాళ్ళూ చేతులూ ముగమూ కడుక్కొని తువ్వాలుకోసం తొందరగా గదిలోకెళ్లాడు. రాకు—రాకు— అంటుంది మేనత్త- ఏంకావాలంటుంది రాధ.

రాధ సగంసగం కట్టుకుంటూన్న పైటపరికిణీ అంచులు వదులుగా పట్టుకొని తువ్వాలుపట్టుకొచ్చింది. తల్లీకూతుళ్లిద్దరూ ముస్తాబై పేరంటకాసి కెళ్లారు. రాధ సరస్వతినిచూసేసరికి తనుసమర్తాడితేకూడా యిలాచేస్తారని అస్తమానమూ ఆవు సేతలుచుకుంటూ సరస్వతిని విడువలేక యింటికొచ్చింది.

మఱునాడుదయం కాఫీసేవించగానే అన్నపూర్ణమ్మ కాలువకు వెళ్ళడానికి బిందెపట్టుకు బయలుదేరింది. పొద్దుటినుంచీ రాధా కృష్ణులిద్దరూ ఆగదిలోనే యున్నారు. తల్లి కాలువకు వెళ్ళబోతూ రాధనుపిలిచి- అమ్మాయీ! రాత్రికట్టుకున్న పరికిణీ- జాకట్టుయిస్తే జాడించుకొస్తా నియ్యమ్మా- అంటే రాధ ఆబట్టలువిడచి కొత్తవి కట్టుకొని దగ్గరకురాగానే తెల్లపోయి—

ఇలారావే— ఇలారా—అలా సావిట్లోకినడు— చేతులో పరికిణీ బాగా మడతలువిప్పి—

ఆ! ఆగదిలోకి నడు— బయటకు రాకు—

నే నిప్పుడేవస్తాను—

అంటూ పొరుగింటిరమణమ్మగారిని పిలిచి—మా అమ్మాయి సమర్తాడిందండీ—అన్నది.

"అనుకుంటూన్న దేకదూ! ఇవ్వాళవారం-వర్జం- అన్నీ మంచివే"

ఇదే

తొలిసమర్త!

తొలిసమర్త

తొలిసమర్త!!!

అనే మేనత్తమాటలు విని కృష్ణబైట కొచ్చాడు.

రాధ పెద్దమనిషయిందోయి—

ఆ హా!

తొలిసమర్త

దీనితరువాయికథ మలిసమర్తలో చదవండి.
